

DIÓSADI ELEKES GYÖRGY: WESZPRÉMI ISTVÁN (1723–1799) KÖNYVTÁRA¹

Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével.

Weszprémi munkáiban, különösen Biographiájában nagy bibliográfiai apparátussal dolgozott. Meglepő a régi magyar orvosírók munkáinak közvetlen ismerete és feldolgozása. Leveleiből azt is tudjuk,² hogy egy-egy ritkább magyar orvosi könyvet magánosoknál is felkutatott, kölcsönkért, csak hogy eredeti kútfők alapján dolgozhasson. Különösen Cornides útján jutott értékes könyvekhez és kéziratokhoz.³ Ezek után, és figyelembevételével, hogy Weszpréminek jól menő praxisa volt, s jó módú embernek számíthatott, azt vártam, hogy nagy és ritkaságai folytán értékes könyvtárat gyűjtött össze. Annyival is inkább, mivel 1749-ben, mint a kollégium könyvtárosa korán megismerhette a könyvek kezelését és értékelését.

Éppen ezért nagy volt a meglepetésem, midőn a debreceni városi levéltárban⁴ megtaláltam az özv. Weszprémi Istvánné után maradt hagyatékról felvett jegyzőkönyvek és leltárak között a könyvek leltárát⁵ 667 könyvről. Hozzá nem értő készítette, ezért sokszor csonka a cím, vagy értelmetlen, a szerző neve is sokszor hiányzik.

Özv. Weszpréminé Miskolczi Mária nagyasszony 1807. július 7-én halt meg, addig azonban férje hagyatékát gondosan őrizte és emlékének becsülését, úgy látszik, gyermekeibe is igyekezett beoltani. Legalább is Csokonai Vitéz Mihály Kazinczynak ezeket írta:

„Dr. Földynek minden Munkáját még tavaly tavasszal megkértem az Özvegyétől Gróf Széchényi Ő Excja számára pénzen; de azt a' trepida Zelotypiát, a' mellyet a' Vén Anyja, férjének Dr. Veszpréminek írási 's könyvei eránt praktizál, ő is bészíván, tőle által nem vehettem.”⁶

Özv. Weszpréminé halála után 1807. július 15-én Zsófia leány (Bottlik Mihály törökszentmiklósi postamester felesége) kérte a várostól a hagyatékek felbecsülését és az osztálytevést. A város Rakovszky Dániel szenátort küldte ki e célból. A hagyatéki leltárban⁷ egy könyvnek való thecát (három darabban, 8–8 polccal, egyenként 6 láb és 7 ujj magas, 4 láb széles, 1 láb mély, ára 15 ft.), egy kisebb thecát (2 láb széles, 5 láb magas), három polcot (két-két öl hosszúsággal) és egy kis thecát (5 láb magas, 3 láb széles, aljában 2 ajtós almárium, 7 ft. értékű) írtak össze, ezeket az örökösök egymás között felosztották. A könyvekről felvett series szerint 667 könyv volt, amelyeknek becsüs és egyúttal licitacionális

¹ Forrás: Diósadi Elekes György: Weszprémi István könyvtára. = Magyar Könyvszemle, 1942. pp. 305–307.

² Lásd a budapesti Egyetemi Könyvtárban és az MTA Könyvtára Kézirattárában

³ Daday András: Weszprémi mint biographus. = Népegészségügy, 1927. p. 1052.

⁴ Relationes 1815. No. 169., Hagyatéki iratok 2958.

⁵ Lásd: Series Librorum b. d. Experientissime ac Spectabilis Domini Stephani Weszprémi med. Doctoris L. R. Civitatis Debretzen quondam Physici Ordinarii

⁶ Kazinczy Ferencz levelezése. Közzéteszi: Váczy János. 3. köt. Bp., 1892. p. 200.

⁷ Lásd: említett irat 52–53–54–58. sz. a.

ára 302.27 rhénesforint volt. A könyveket a református kollégiumban bocsátották kótyavetyélés alá 1808. június 26-án.⁸ Ez az összeg Bottlikéknak jutott részül.

Ezek szerint tévedés Győry Tibor megállapítása,⁹ mely szerint a debreceni kollégium Weszprémi litteráriai hagyatékát ajándékba kapta.

Azt azonban nem zárhatjuk ki, hogy Weszprémi, halála előtt vagy egy ezidőszert ismeretlen végrendeletében könyveket hagyott a kollégiumra (pl. Baldinger biográfiai tárat). A legtöbb könyv azonban kétségtelenül kótyavetyére került s vett belőle a kollégium is, de mások is. Így pl. Kölcsey Ferenc írja 1812-ben:

„Péchy Lukács... könyve Dr. Veszprémié vala, de most nem a Debreczeni Bibliothecájé... Midőn ezelőtt mintegy hat évekkel Veszpréminek könyveit elvesztegették, Péchy Lukács hat xr-ért nekem engedtetett.”¹⁰

A könyvtárban folyóiratok nagy számmal szerepeltek: *Miscellanea Curiosa* (1684), *The Universal Magazin of Knowledge*, *Acad. Caes. Leopold*, *Nat. Cur.* (1724), *Acta Phys.-med.* (Nürnberg 1724), *Nova Acta Phys.-med.* (1754), *Memoirs of the Royal Soc.* London 1738, *Götting. Anzeiger*, *Ung. Magazin*, *Med. u. Phys. Journal*, *Der deutsche Merkur*, *Realzeitung d. Wissenschaften*.

16. századbeli könyvei közül hat magyar¹¹ és 12 külföldi szerzőtől, a 17. századból egy magyar – Jessenius (Anatómia) – és 19 külföldi szerző, a többi a 18. századra esik. Tartalomszerűen általános orvosi munkák 208; járványtani 13, szülészeti 4, növénytani 6, állatorvosi 4, orvostörténeti 12, gyógyszer-tani 22, természettani 24, matematikai 5, életrajzi 28, bölcsészeti 10, irodalmi 21, nyelvtani 9, bölcséleti 28, vallási 108, egyetemes történeti 54, jogi 14, politikai 6, vegyes tartalmú 80, folyóiratok 11. Természetesen e számok nem a darabszámot mutatják, mert hiszen vannak köztük többkötetes művek is.

Öt kéziratot tüntet fel a series:

1. (405. sz.): *Superville Catechismus*, 4–0. (Említi Baldinger, Horányi és Eötvös Lajos is.) (Nincs meg a kollégium könyvtárában.)

2. (413. sz.): *Historia universalis*, 4–0. (Nincs meg a kollégium könyvtárában.)

3. (449. sz.): *Epistolae Manuscriptae Summorum Virorum*, 4–0. (Nincs meg a kollégium könyvtárában.)

4. (463. sz.): Madats Gáspár Házi Apothecája, 8–0, 1628. (Nincs meg a kollégium könyvtárában.)

5. (618. sz.): *Compendium Universale Historiae V. I.*, 4–0. (Nincs meg a kollégium könyvtárában.)

Biographiájában ezenkívül maga is több kéziratot említ, melyek e felsorolásban már nem szerepelnek. Sőregi János írja:

„Weszprémi kéziratgyűjteménye szétszóródott. Toldy Ferenc szerint Weszprémi tulajdona volt Kazzay Karácson végrendelete, egyik legnevezetesebb magyar nyelvemlékünk, melynek nyoma veszett.”¹²

Ha szabad fenti számokból a könyvtár tulajdonosának szellemi érdeklődésére következtetni, azt látjuk, hogy legélénkebb érdeklődést az orvosi, természettudományi munkák iránt mutatott, rögtön utána a vallásos és egyházi vonatkozásúak következtek, ami a korabeli orvosoknál hovatovább ritka és meglepő. Feltűnik még az egyetemes történet, a bölcsélet

⁸ Id. iratok, C. No. 31.

⁹ Győry Tibor: *Az antitoxikus therapia előharcosa*. = *Orvosi Hetilap*, 1909. p. 487.

¹⁰ Kazinczy Ferenc levelezése. Közzéteszi: Váczy János. 9. köt. Bp., 1899. p. 225.

¹¹ *Observ. Cometae 1581*; Jordán: M. Brunogall.; Melius: *Herbarium*; Beythe Füveskönyve; *Historica descriptio Rerum c. Budam Ao. 1598*.

¹² Sőregi János: Zoltai Lajos. = *Déri-Múzeum Évkönyve*, 1939/40. p. 245.

iránti érdeklődése. Wetzprémi irodalmi munkássága megfelel nagyjában a könyvtárban kifejezésre juttatott érdeklődési körnek, kivéve talán az élettrajzi irodalmat, mely ezirányú munkásságának mennyiségéhez és fontosságához mérten kevésbé jelentékeny.